

HALLANDS NATUR

HALLANDS NATURSKYDDSFÖRENINGENS
ÅRSSKRIFT 1947

INNEHALLSFÖRTECKNING

Naturreseptaten i Steninge av distr.-veterinär <i>Torsten Hallenborg</i>	11
Några anteckningar om faunan i det Hallands Naturskyddsförening tillhörande reservatet i Steninge av professor <i>Bertil Hanström</i>	17
Förteckning över fanerogamer funna inom strandreservatet i Steninge av direktör <i>Walter Höijer</i>	24
Bällforsen. En stämma som snart tystnar av landsantikvarien fil. dr <i>Erik Salvén</i>	27
Förekomsten av igelkott i Halland av distr.-veterinär <i>Torsten Hallenborg</i>	31
Hallands Naturskyddsförening 1946. Styrelseberättelse	32

NATURRESERVATEN I STENINGE

AV

Torsten Hallenborg

Skogsområdet.

Den 1 nov. 1941 donerade förre disponenten *J. E. Sager*, till Hallands Naturskyddsförening fastigheten Hulabäck 2⁴¹ omfattande 9,56 har. Området är beläget omedelbart intill badorten och bevuxet med vacker, sparad skog och har närmast karaktären av en naturlig park med väl upptrampade stigar i olika riktningar. Den nordvästra delen upptages till stor del av ett lägre bergigt parti av mera kargt utseende och magrare jordmån, under det att den södra eller sydvästra delen har utpräglad lundkaraktär och genomdrages av en liten, vackert slingrande bäck, som här bevattnar området så att rik mylla och växtlighet uppkommit. Naturen kring denna bäck är flerstädes av betagande skönhet.

Skogen är till huvudsaklig del lövskog, insprängd här och där med högstammiga furor. På ett par ställen har planterad gran gått upp till i en naturpark ej så önskvärda

bestånd. I bäckens omgivning är skogen så mycket mera tilltalande och består mest av tämligen grov björk och al av i många fall imponerande dimensioner. Särskilt glädjande är att även eken är så talrik och förekommer i så gott som hela parken i 25—30-åriga individ av mycket god växtkraft. De göra sålunda intryck av att trivas mycket bra, och med litet tillsyn och gallring för tillgodoseendet av ljusbehov lovar det gott för framtiden. Det är ju givet, att skogen ej bör skötas efter strängt forstliga principer för att kunna lämna så stort ekonomiskt utbyte som möjligt. Med hänsyn till naturskyddsföreningen såsom ägare bör syftmålet i stället vara en naturpark, som på lång sikt och med målmedveten skötsel bör kunna bli av oskattbart värde, i all synnerhet som sådana avsnitt av vår strängt kulturpåverkade natur numera äro rätt sällsynta. Det kommer sålunda att bli naturskyddstanken och möjligheten att skapa bestående skönhetsvärden, som bli normerande för vår skötsel av parken. Egendomligt formade träd, ihåliga äldringar för hålbyggares bostadsmöjligheter, hängbjörkar, jätteekar liksom högväxta furor bör man i det långa loppet få fram. Naturligtvis bör erforderliga ingrepp då och då göras i enlighet med uppgjort program och nationalparks-idén med sin princip av noli me tangere är sålunda utsluten.

Området begränsas i öster av en markerad hög sanddyn löpande utefter parkens hela långsida åt detta håll. Denna ås med sin höga vackra skog är en av parkens intressantaste företeelser, och från dess krön har man en god överblick över omgivningen, över skogen och bergknallarna i parken och över kulturlandskapet med bördiga åkrar och välbyggda gårdar runt omkring densamma. Åsen utgöres av sand, flygsand, som troligen upplagrats över risgården, som med avsikt att uppdämma sandflykten på så många ställen vid vår västkust anlades på 1700-talet, då åkrarna voro särskilt hotade av sanden, innan man funnit på att plantera bergtall på flygsandsfälten. Åsen är tydligt lägre

i lä under berget, men stiger sedan söder ut och lär fordom ha haft en fortsättning i denna riktning över nuvarande åkrar.

Parken hyser även en annan sevärdhet. Vid den norra gränsen står en imponerande bautasten, som med sina 6,5 m. i höjd är en av landets allra högsta. Den låg för en del år sedan på marken och toppen var avslagen och saknades. Stenen restes dock av vår nitiske landsarkivarie dr *Erik Salvén*, som även efter målmedvetet sökande fann toppstycket apterat till grindstolpe vid en korsväg i närheten. Att det var det felande stycket kan ej betvivlas, då det precis passade in på sin ursprungliga plats.

Hedområdet.

I september 1945 fick Hallands Naturskyddsförening återigen av disponent *Sager* i gåva mottaga ett område vid badorten, denna gång ett hedområde beläget mellan kustvägen till Falkenberg och havet och omfattande c:a 20 har. Det var tvenne fastigheter gränsande intill varandra, Hulabäck Cac 3⁶⁰ om 5,33 har och Hulabäck Ad 2⁶¹ om 15,29 har. I donationen ingick även stamfastighetens hela andel (nära 50% av alla andelar) i en tångallmanning, som sträcker sig utefter hela långsidan av donationsområdet mellan detta och havet. Härigenom fick föreningen möjlighet att kontrollera ett stort sammanhängande område om c:a 60 tald och kan vidmakthålla naturen här i sitt ursprungliga skick.

Som nämnts är detta område av utpräglad hedkaraktär med bergknallar eller bergribbor insprängda här och där. Ett par mindre åkerlappar finnas också på området. I några lägre sänkor med mera lä för vinden uppstår det gärna en krattvegetation av huvudsakligen björk. Annars upptagas stora ytor av ljung, låga ris och enbuskar.

I allmänhet är en ljunghed ett kulturlandskap och beroende av gamla brukningsmetoder med bränning och bet-

Naturskyddsföreningens ljunghed, Steninge

Foto T. H.

ning, och upphör man härmed, växer heden obönhörligen igen till skog. Denna hed torde dock åtminstone till stor del vara betingad av andra faktorer. Här är det troligen havsvindarna å det utsatta läget, som hålla högvuxen vegetation tillbaka. Heden är här sålunda fullt naturlig, och även om den ej är ursprunglig av särskilt intressant karaktär, vilket i hög grad höjer detta naturreservats värde.

Henrik Hesselman har i en artikel i Sveriges Natur 1918 »Ljunghedslandskapet, ett försvinnande drag i svensk natur» beskrivit de olika typerna av ljunghedar och framhållit, att hedarna i regel finnas i västra Europa i havets närhet och ha uppkommit genom människans värdslösa ingrepp i naturen framför allt genom skogsskövlingar, och framhåller den olika karaktären på hedarna i Halland och i Bohuslän. Han föreslår avsättande i tid av ett par lämpliga reservat.

Naturskyddsföreningens ljunghed, Steninge

Foto T. H.

ning, och upphör man härmed, växer heden obönhörligen igen till skog. Denna hed torde dock åtminstone till stor del vara betingad av andra faktorer. Här är det troligen havsvindarna å det utsatta läget, som hålla högvuxen vegetation tillbaka. Heden är här sålunda fullt naturlig, och även om den ej är ursprunglig av särskilt intressant karaktär, vilket i hög grad höjer detta naturreservats värde.

Henrik Hesselman har i en artikel i Sveriges Natur 1918 »Ljunghedslandskapet, ett försvinnande drag i svensk natur» beskrivit de olika typerna av ljunghedar och framhållit, att hedarna i regel finnas i västra Europa i havets närhet och ha uppkommit genom människans värdslösa ingrepp i naturen framför allt genom skogsskövlingar, och framhåller den olika karaktären på hedarna i Halland och i Bohuslän. Han föreslår avsättande i tid av ett par lämpliga reservat.

Foto T. H.

Bautsten vid väg Steninge glasbruk—Hulobäck

Sådan bautastenar
skänds sättes här
den ej frände till frände var

HAVAMAL

Detta är nu gjort, och föreningen den lycklige innehavaren av ett hedparti å Hallandsås och ett vid kusten.

Men heden äger ej endast sin vetenskapliga betydelse. Ingen torde kunna förneka, att den även hyser stora skönhetsvärden, och från olika högre partier t. ex. från den vid östra gränsen befintliga gamla bronsåldershögen har man en vidsträckt och utomordentligt tilltagande utsikt över den kuperade heden, den långa omväxlande strandlinjen med sina vikar och uddar och över det blånande havet.

Helt visst har disp. Sager genom dessa sina donationer visat stort förutseende och på ett föredömligt sätt bevarat naturen kring badorten och åt landskapet skänkt ett andra större kustreservat av oskattbart värde.

Några anteckningar om faunan i det Hallands
Naturskyddsförening tillhörande strand-
reservatet i Steninge

AV

Bertil Hanström

Följande meddelanden ha närmast karaktären av en preliminär översikt över den högre faunan i det nyligen av disponent *J. A. Sager* till Hallands Naturskyddsförening donerade kustområdet, varvid jag givetvis icke kan uppdraga någon konstlad gräns mellan detta och allmanningen närmast stranden. Att uppsatsen är av preliminär natur sammanhänger därmed, att min intimare bekantskap med området först daterar sig från sommaren 1946, då jag uppförde en sommarstuga på två tomter, vilka i väster omedelbart gränsa till reservatet, medan jag under åren 1941—45 bodde i nordligaste delen av Harplinge socken söder om Steninge och bättre lärde känna faunan i denna trakt.

Av däggdjur förekomma inom reservatet och därtill gränsande allmanning *hare*, *grävling*, *räv*, *hermelin*, någon ännu icke bestämd *sorkart* och *stora näbbmusen*. Grävlingen och räven ha visserligen inga lyor på området men

Kenn T. 26

Den gamla gården vid strandreservatet Halmtokei häckplats för fiskmå

ströva från Vårberget, den närmast kusten i Steninge löpande skogklädda åsen, regelbundet ned på reservatet, där de säkerligen båda göra stor skada på ägg och fåglar. Lantbrukaren *Arvid Larsson* har sålunda i juni 1946 ertappat en grävling på bar gärning, spisande mäsägg, och räven misstänker jag starkt för mord på en småskrak, som just börjat planera äggläggning under en enbuske inte långt från min egen tomt. Båda arterna ha tidigare skjutits inom reservatet. Herr *Larsson* har vid ett annat tillfälle funnit en hermelin i ett av honom noga övervakat gravandbo, där den glupska krabaten just hade förtärt några av de nykläckta ungarna. Haren är vanlig i reservatet, och av stora näbbmusen har jag funnit ett av något rovdjur dödat exemplar den 21 juni 1946.

Av häckande fåglar är *fiskmåsen* den vanligaste. I omedelbar närhet av min tomt funnos 1946 5 bon, och

minst ett tjug par torde ärligen häcka inom området. I detta sammanhang kan nämnas, att denna art sedan 1943 (se Fauna och Flora 1944, s. 275) vid åtskilliga tillfällen hittats häckande på hustak, nästan alltid halmtak, i trakten av Steninge och Harplinge socknar; från sommaren 1946 känner jag minst 4 fall. Fiskmäsen tycks klara sig ganska bra mot kråkor men är fortfarande sedan krigsåren utsatt för äggtäkt. Atminstone ett par *strandskator* brukar häcka inom området, och *småskranken* vidtog, som redan nämnts, i varje fall 1946 förberedelser för häckning under en enbuske. Massor av fjäder i det påbörjade redets närhet vittnade dock om att den dukat under för något rovdjur, förmodligen räv. Flera par *ejder* hade haft bon nere vid stranden våren samma år, men i två av bona lågo trasiga skal, som bevisade, att kråkan är en mycket farlig fiende för dessa i förhållande till fiskmäsen klumpiga fåglar, som icke ha så lätt att fördriva äggplundraren. Gravandn har jag ofta sett uppehålla sig i vattnet nedanför reservatet, men den redan meddelade uppgiften om häckning härstammar som nämnt från *Avid Larsson*. Den 21 maj 1947 sutto icke mindre än 3 par på en gång på klipporna uppe bland ljungen.

En kull *jaktfasan* har jag i flera år observerat förekomma i buskagen i reservatets östra del. Kycklingarna stöter man upp då och då, medan tuppen 1946 gärna brukade ströva omkring på min tomt, ibland på ljusa dagen, ibland om morgnarna i sällskap med en eller två harar. En gång flög han upp ur en stor förvildad, rikt blommande buske av *Rosa rugosa*, som står ända nere på stenstranden. Det var en vacker kombination, rosenbusken med sina röda blommor och den färggranna fasantuppen!

Bland tättingarna äro regelbundna häckfåglar *törnskata* (med 1946 minst tre par inom det egentliga reservatet), *stenskvätta* och vidare *hämpling* och *gulspurv*. *Sädesärulan* häckade också troligen 1946 i ett gammalt stenbrott, och *ängspiålrkan* i reservatets södra del 1944. Som ett ku-

riosum kan nämnas, att här i omedelbar närhet av varandra förekomma för tre olika piplärkartor lämpliga lokaler, i det att ett par *skärpiplärkor* 1941 och 1942 häckade på Stor-skär i badviken, som begränsar reservatets södra ände, och att därstädes på själva badstrandens sanddyner *fältpiplärkan* häckade 1943. *Näktergalen* sjöng i maj 1946 vid ett par tillfällen från buskage inom reservatet men häckade sannolikt icke.

Som tillfälliga besökare inom reservatet har jag noterat följande arter, givetvis blott en liten del av de, som övrehuvud taget kunna anträffas där. Hit räknar jag då *pilgrimsfalk*, *sparvhök*, *kråka* och *skata*, som använda trakten som jaktområde, *gröngöling* och *göktyta*, som söka myror på marken, *rapphöna*, som nog ibland häckar och *orre*, som förr enligt fil lic. *Erik Dahl* kunde anträffas inom reservatet. *Tornsvala*, *ladusvala* och *hussvala* samt i skymningen *nattskärra* jaga uppe i luften, *pilfinken* bor under tegeltak i villor intill reservatet, och en *häger* såg jag den 19 juli 1946 flyga däröver, ivrigt anfallen och märkbart generad av fiskmåsar, som just då hade nykläckta ungar. Den 15 december 1946 stod dessutom en annan *häger* posterad som vaktpost på en klippa nere vid stranden, där just då exceptionellt lågt vattenstånd rädde. I den starka kylan besöktes samtidigt reservatets buskage av flockar av *sidensvans* och *grönfink*, de sistnämnda också observerade den 30 dec. 1946 — 2 januari 1947. Slutligen iakttogos den 26 juli 1946 2 stycken och den 5 augusti samma år minst 20 *kentska tärnor* fiska vid stranden, så mycket mera anmärkningsvärt som denna art tidigare blott sällan observerats i Halland, nämligen vid Morups Tånge (Fauna och Flora 1946, s. 285) av *P. O. Swanberg*. Sannolikt rör det sig om flockar av danska tärnor; den kentska tärnan är ju en stor fribytare bland fåglarna. *Tobisgrisslan*, som häckar på Fågelholmen vid Stensjö några km mot norr, brukar slutligen ofta fiska utanför reservatets strand under hela

sommaren, medan gräsand och åtminstone enstaka storskrakar övervintra där.

»Skatekull», den höjd med en 3000-årig bronsåldersgrav, som ligger i reservatets mellersta del omedelbart väster om min tomtgräns, är enligt fleråriga iakttagelser i orten av *Erik Dahl* en utmärkt observationsplats för flyttfåglar, ett faktum, som jag även kan intyga efter mina dock ännu mycket sporadiska erfarenheter från 1946. Påfallande är det väldiga sträck av så gott som uteslutande *ungstara*, som börjar redan omkring mitten av juni och som sker med sådan brådska tätt över marken, att jag redan hunnit bevittna flera kollisioner med telefontrådar och elektriska ledningar. Efter paus under de tre sista veckorna i juli och den första i augusti börjar sedan de gamla stararnas flyttning, som i allmänhet förefaller ske på högre höjd och med något lugnare fart. *Storspoven* slår gärna ned på ljungbackarna för att plocka kråkbär, och *skogsnäppan* har jag stött på i miniatyropölar mellan klipporna, medan *drillsnäppa*, *kärnsnäppa*, *ljungpipare*, större *strandpipare*, *vipa*, *tornfalk* och *gulärta* också höra till ordinarie, *myrspov* och enstaka *kustpipare* till sällsynta och särskilt välkomna flyttgäster. Det stora vadaresträck, som går över Morups Tänge norr om Falkenberg, fortsätter dock uppenbarligen vidare tvärs över Kattegatt och berör i mycket liten utsträckning Hallandskusten längre mot söder. Den 18 augusti 1946 observerade jag en större rovfågel på väg söderut med fiskmåsar släende över sin rygg; sedan jag hämtat kikaren, befanns det vara en *fiskgjuse*, en art, som inte heller kan räknas till traktens vanligaste främlingar. Under vårflyttningen (i april—maj 1947) visade sig slutligen följande flyttfåglar inom reservatet; *hämpling* (i stora flockar), *gräsiska*, *rödhake*, *järnsparv*, *stortom*, *tornfalk* och *bivråk*, vilken senare några dagar omkring 25 maj syntes komma rakt ut från Kattegatt i riktning mot stranden.

Till sist några ord om reptilerna. *Huggormen* tycks vara ganska vanlig inom reservatet, *ormslå* och *skogsödla*

har jag också observerat, medan en *hasselsnok* den 11 augusti behagade krypa ned i min källartrapp som ett välkommet belägg för artens förekomst i trakten (och sannolikt också inom reservatet), eftersom professor *Torsten Gislén* under sina pågående undersökningar av de svenska kräldjurens utbredning funnit en lucka för denna art i Halland. Inom landskapet voro tidigare blott två exemplar tillvaratagna i nordligaste Halland (se *K. Curry Lindahls* uppsats i denna tidskrift 1945). Och allra sist skall jag påpeka, att det under eftersommaren 1946 för sina härjningar i södra Sveriges kusttrakter så ökända *gammaflyet* de första veckorna i augusti nämnda år i massor fladdrade omkring bland reservatets ljungblommor.